

Як Цивільний кодекс 2.0 може змінити життя українців: розбір проєкта

14:30 04.05.2026 Пн
11 хв

Що у наймасштабнішому документі в історії України?

 ДМИТРО ЛЕВИЦЬКИЙ

Фото: Рада взялася за оновлення Цивільного кодексу (колаж РБК-Україна)

Обирайте перевірене - додайте РБК-Україна до улюблених джерел у Google

Вже наступного року українці можуть почати жити за новим Цивільним кодексом. Наприкінці квітня Верховна Рада ухвалила в першому читанні законопроект 15150 з новою редакцією Кодексу.

Як оновлення Цивільного кодексу торкнеться безпосереднього життя українців - розбиралося РБК-Україна.

Читайте також: [Рада проголосувала за новий Цивільний кодекс](#)

Головне:

- **Масштабне оновлення:** Нова редакція Кодексу зводить норми до стандартів ЄС та запроваджує "доброзвичайність", з урахуванням якої мають регулюватися всі приватні відносини.
- **Нові статуси та самостійність дітей:** З'являються статуси "Споживач", "Професіонал" та "Дитина". Відтепер діти віком від 14 до 18 років зможуть самостійно розпоряджатися своїми коштами на рахунках і виступати засновниками юридичних осіб.
- **Реформа сімейних відносин:** Запроваджується "фактичний сімейний союз", офіційний статус "окремого проживання", та чіткі терміни для "примирення" у разі розлучення.
- **Жорсткіші правила опіки:** Значно розширено перелік осіб, яким заборонено бути опікунами, і запроваджено щорічну звітність про фінансові операції та здоров'я підопічного.
- **Захист цифрових прав:** Закріплюється "право на забуття", завдяки якому українці зможуть вимагати видалення з інтернету застарілої або недостовірної інформації про себе.

Навіщо переписують Цивільний кодекс

[Законопроект 15150](#) - це наймасштабніший документ в історії

України. На його 803 сторінках зібрано повністю оновлений Цивільний кодекс, над яким понад 7 років працювали понад триста юристів з усієї країни.

Чинний кодекс 2003 року вже давно не відповідає реаліям, зазначав ініціатор змін та спікер парламенту Руслан Стефанчук. Щоб прибрати юридичну плутанину, цивільне, сімейне та міжнародне право нарешті зведуть в один зрозумілий документ, як це працює в ЄС.

Застарілі норми також осучаснили: тепер закон захищатиме не "таємницю телеграм", а акаунти та переписки у сучасних месенджерах. Додатково документ адаптували до нинішніх викликів, врегулювавши правові питання в умовах воєнного стану.

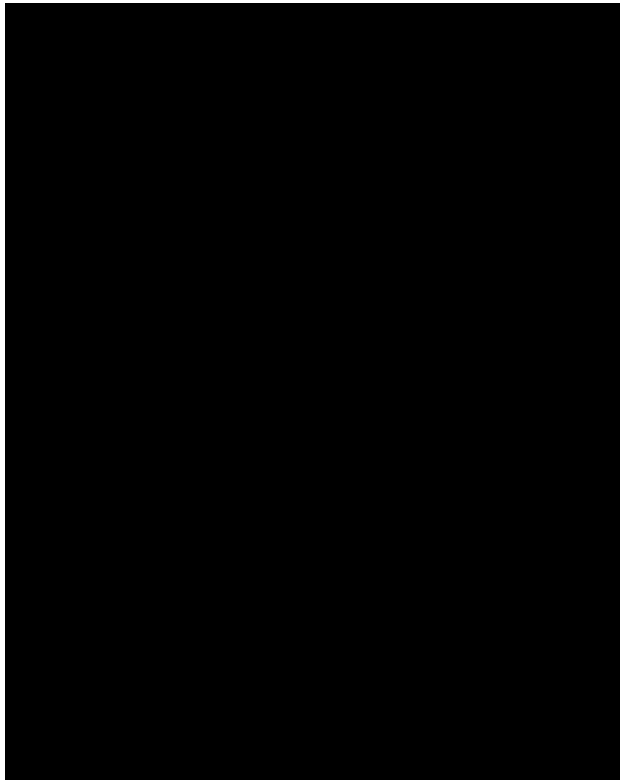
Що змінюється в Цивільному кодексі 2.0

Право замість законодавства

У новій редакції Цивільного кодексу терміни "цивільне законодавство" та "цивільні відносини" змінили на "приватне право" та "приватні відносини".

Також з'явилися нові засади приватного права: приватна автономія, диспозитивність, добросовісність (*bona fides*), розумність та недопущення отримання переваг зі своєї протиправної чи недобросовісної поведінки.

До джерел приватного права віднесено: договір, звичаї (зокрема національних меншин та корінних народів), локальні акти юридичних осіб (статути, рішення) та міжнародні договори.

Цивільний кодекс 2.0 - найбільший законопроект в історії країни (Інфографіка РБК-Україна)

Доброзвичайність

Одна з важливих відмінностей нової редакції – поява терміну "доброзвичайність" (*boni mores*). Цей термін згадується у тексті кодексу 45 разів.

Що таке "доброзвичайність"? Як пояснював сам Стефанчук, це український відповідник словосполученню "моральні засади суспільства", який повсюдно сьогодні використаний у чинному

законодавстві. За його словами, цей термін є чи не у всіх цивільних кодексах країн ЄС.

Усі приватні відносини повинні регулюватися з обов'язковим урахуванням цієї "доброзвичайності". Якщо певні суспільні відносини (наприклад, умови якогось договору) суперечать їй, настають юридичні наслідки. Ці наслідки визначаються самим Кодексом, іншим законом або договором.

Цей моральний критерій застосовується як запобіжник у конкретних життєвих ситуаціях:

- **Межі нових прав:** Фізична особа може мати будь-які інші цивільні права, які прямо не прописані в Конституції чи Кодексі, але лише за умови, що вони не суперечать закону та доброзвичайності.
- **Межі самозахисту:** Особа має право використовувати засоби протидії для захисту своїх прав за умови, що такі засоби не заборонені Кодексом і не суперечать доброзвичайності.
- **Контроль за організаціями (установами):** Якщо мета діяльності якоїсь установи починає суперечити доброзвичайності, орган державної влади отримує право звернутися до суду, щоб примусово змінити мету її діяльності.

Разом з доброзвичайністю впроваджується доктрина *venire contra factum proprium* - особа не може здійснювати свої права у спосіб, що суперечить її ж попереднім заявам або поведінці.

Нові статуси

В оновленому Цивільному кодексі з'являються нові правові статуси: "Дитина" (малолітня до 14 років, неповнолітня 14-18 років), "Споживач" та "Професіонал".

Діти з 6 років зможуть легально здійснювати дрібні платіжні операції за допомогою власних банківських карток.

Діти з 14 до 18 років зможуть самостійно укладати договори банківського рахунку та розпоряджатися своїми коштами, а також бути засновниками чи учасниками юридичних осіб.

Також для дітей тепер прямо прописані права на особистий простір (приватність) та на висловлення власної думки щодо питань свого життя.

Споживачем людина стає, коли купує товари чи послуги для особистих і побутових потреб. Усе, що купується для ведення бізнесу, професійної діяльності чи виконання робочих обов'язків, під цей статус не підпадає.

А професіонал – це юридична протилежність споживачу. Люди отримують цей статус, коли надають послуги чи продають товари як бізнес або незалежні фахівці (наприклад, ФОПи, продавці на ринку чи приватні нотаріуси).

Свобода імені та позивні

Українці отримують право офіційно мати подвійне прізвище, подвійне власне ім'я та подвійне по батькові. Більше того, узаконюється використання псевдонімів, до яких прямо віднесено "військове псевдо", творчі імена та спеціальні літерно-цифрові коди.

Осідок

Замість звичного українцям терміну "місце проживання" з'являється новий - "Осідок". Це місце проживання або перебування людини.

Що саме вважається осідком?

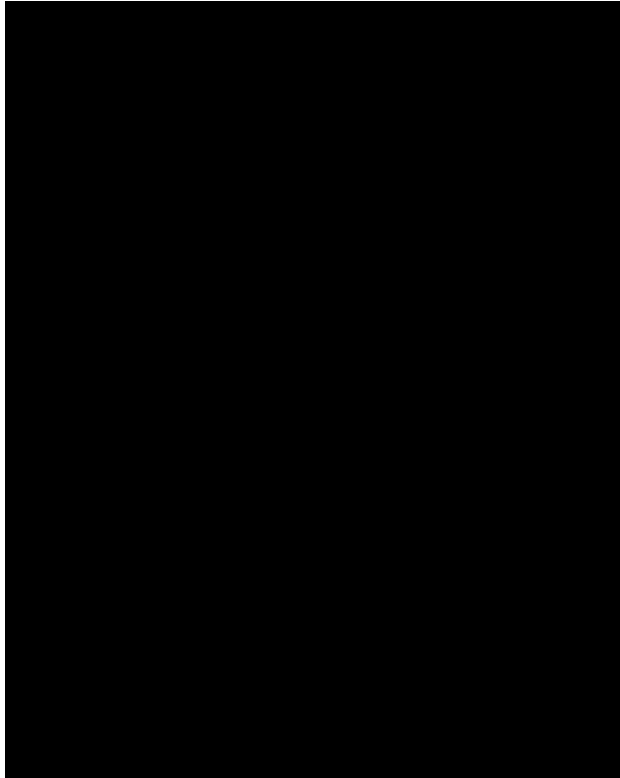
- Це може бути житло, де людина проживає постійно або тимчасово.
- Це також може бути спеціалізована соціальна установа, заклад соціального обслуговування чи захисту, військова частина або інший заклад у випадках, визначених законом.

Ще одна новація: людина зможе мати кілька осідків одночасно.

Фактичний сімейний союз

В оновленому Цивільному кодексі, окрім шлюбу, з'являється новий вид спільного проживання - **фактичний сімейний союз**.

Фактичний сімейний союз - це проживання жінки і чоловіка однією сім'єю без реєстрації шлюбу. Але лише за умови, що вони не перебувають в іншому шлюбі, а також не є родичами.

В ухваленій редакції Цивільного кодексу немає скандальної норми про шлюб (Інфографіка РБК-Україна)

"Сімейні" борги ФОПів

Новий кодекс зрівнює шлюб та фактичний сімейний союз у питаннях боргів підприємців-ФОПів.

Якщо у підприємця виникнуть борги по бізнесу, йому доведеться розраховуватися не лише тим, що належить особисто йому, а й своєю часткою у спільному сімейному майні.

Проте для чоловіка, дружини чи партнера боржника передбачили важливий захист. Кредитори не зможуть просто прийти і забрати вашу спільну квартиру чи авто. Щоб стягнути борг, їм доведеться спочатку юридично розділити це майно і виділити саме ту частину, яка належить ФОПу-боржнику.

Офіційна "пауза" у шлюбі

Новий кодекс запроваджує офіційний статус "**окреме проживання подружжя**". Це легальна сепарація для пар, які фактично розійшлися, але ще не оформили розлучення.

Оформити цей статус можна через нотаріуса (якщо є обоюдна згода) або через суд (навіть за бажанням лише одного з партнерів). Дані офіційно вносять до державного реєстру.

Що дає цей статус:

- Усі нові доходи, покупки чи борги більше не вважаються спільним майном родини.
- Чоловік та дружина більше не зобов'язані фінансово підтримувати одне одного.
- Якщо жінка народжує дитину через 10 місяців після оформлення статусу, її офіційний чоловік більше не записується батьком автоматично.

При цьому статус стосується лише відносин між чоловіком та дружиною. Вони, як і раніше, зобов'язані разом забезпечувати та виховувати своїх дітей, хоча можуть офіційно розподілити батьківські обов'язки між собою.

Дія цього статусу припиняється у трьох випадках:

- Пара офіційно розлучається.
- Суд визнає шлюб недійсним.
- Подружжя мириться і відновлює стосунки.

У разі примирення чоловіку та дружині достатньо подати спільну заяву до ДРАЦСу або нотаріуса. Після цього статус "сепарації" у державному реєстрі офіційно анулюють.

Розлучення

Процес розірвання шлюбу тепер відокремлений від майнових сварок. Розлучити тепер можуть, навіть якщо подружжя паралельно судиться за розподіл квартири, поділ бізнесу чи виплату аліментів.

Одне з найважливіших нововведень стосується сімей із дітьми. Раніше наявність дитини означала обов'язковий і часто тривалий суд. Новий кодекс, якщо пара розходиться мирно, дозволяє розлучитися через ДРАЦС або нотаріуса всього за один місяць.

Головна умова - надати нотаріально завірений договір про те, як батьки ділять обов'язки щодо дитини та виплачуватимуть аліменти.

Для пар без дітей достатньо спільної заяви та місяця очікування. Заяву можна подати й дистанційно (завіривши у нотаріуса), а якщо партнер визнаний зниклим безвісти або недеєздатним - розлучення оформлять в односторонньому порядку.

Час на примирення

За чинною редакцією Цивільного кодексу, суд вживає заходів щодо примирення подружжя, якщо це не суперечить "моральним засадам суспільства". Новий кодекс прибирає цю розмитість і встановлює часові рамки залежно від наявності дітей та здатності пари домовлятися.

Тривалість "періоду на роздуми" залежатиме від конкретної ситуації:

- До 6 місяців: дадуть парам із дітьми, які не можуть дійти згоди щодо умов розлучення.
- Лише 1 місяць: якщо батьки вже підписали договір про утримання дітей.
- Без очікування: суд розлучить миттєво, якщо до цього пара понад пів року перебувала в офіційному статусі "окремого проживання".

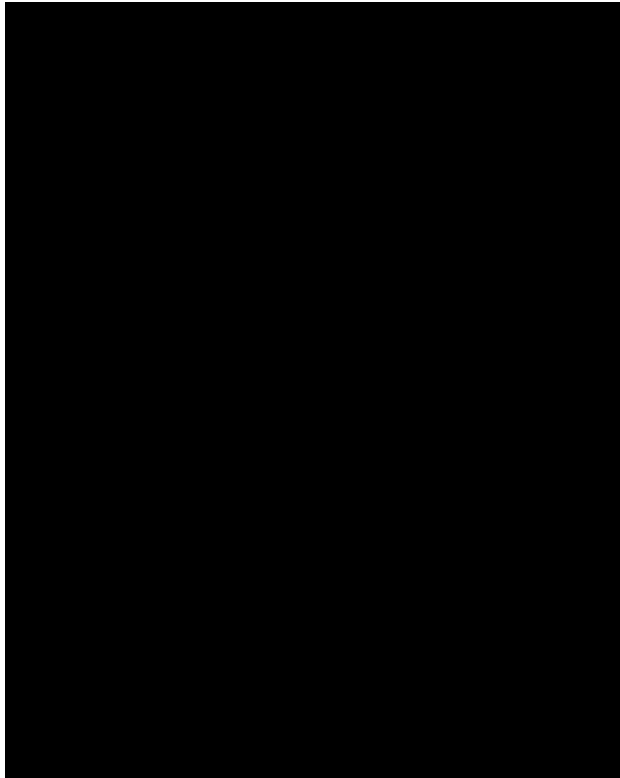
Також жодного терміну на примирення не буде, якщо

розлучення відбувається на тлі домашнього насильства чи іншої протиправної поведінки, яка містить ознаки злочину.

"Покарання" за зраду чи насильство

Після розлучення, як і раніше, можна буде залишити прізвище колишнього партнера або повернути своє. Однак з'явилася нетипова норма - можливість примусового позбавлення шлюбного прізвища.

Людина отримує законне право вимагати, щоб її колишнього чоловіка чи дружину змусили повернути дошлюбне прізвище. Це можливо у випадках, коли партнер поводився негідно: зраджував, вчиняв домашнє насильство, аморальні вчинки або інші злочини.

Над новий Цивільним кодексом працювали 7 років сотні юристів (Інфографіка РБК-Україна)

Опіка та піклування

Новий Цивільний кодекс передбачає суттєві зміни в системі опіки та піклування. Тепер опікуном чи піклувальником може бути виключно повнолітня, дієздатна особа, яка має українське громадянство та постійно проживає в Україні.

Свою згоду кандидат має підтвердити лише письмовою заявою. Якщо ж опікунів кілька, вони зобов'язані укласти письмовий договір про розподіл обов'язків та зареєструвати його в органі опіки (без цього документ є недійсним).

Значно розширено перелік осіб, яким заборонено брати під опіку дітей чи недієздатних осіб. Опікунами не зможуть стати:

- Особи, обмежені у дієздатності або визнані недієздатними.
- Ті, хто вже був опікуном, але був позбавлений статусу через власну провину.
- Особи з психічними розладами або залежністю від алкоголю, наркотиків та інших психоактивних речовин.
- Люди без постійного місця проживання чи постійного заробітку.
- Особи з певними захворюваннями, іноземці поза шлюбом

(крім родичів дитини) та особи без громадянства.

- Засуджені за тяжкі злочини (проти національної безпеки, життя, здоров'я тощо) або особи з непогашеною судимістю.
- Особи, які самі потребують постійного догляду.
- Ті, хто мав адміністративні стягнення за домашнє насильство протягом останніх 10 років.
- Особи, які мають конфлікт інтересів із підопічним або чий інтереси суперечать інтересам дитини.
- Люди, які перебувають у шлюбі з особами із цього списку.

Обов'язки опікунів та піклувальників також розширилися. Тепер вони мають дбати не лише про виховання, а й про фізичний, психічний, соціальний та духовний розвиток дитини, її здоров'я та забезпечення повної загальної середньої освіти. Також їм прямо заборонено перешкоджати спілкуванню дитини з батьками чи родичами (якщо це не шкодить дитині).

Крім того, опікуни зобов'язані щороку подавати звіт до органу опіки про здоров'я підопічного, умови його проживання та фінансові операції з його майном.

Держава також посилює контроль. Розширено коло суб'єктів (від лікарень до шкіл), які мають негайно повідомляти органи опіки про осіб, які потребують допомоги. Органи опіки тепер контролюватимуть умови життя дітей у складних життєвих обставинах та захищатимуть нерухомисть підопічних, надсилаючи повідомлення реєстраторам.

Новий кодекс також пропонує альтернативи класичній опіці:

- **Інститут "Помічника"**: Дієздатна особа, яка за станом здоров'я не може сама реалізувати свої права, може найняти помічника. Він допомагатиме з дрібними справами (отримання пошти чи пенсії, ведення фінансового обліку), при цьому не маючи права на конфлікт інтересів.
- **Фахівець із супроводу ветеранів**: Спеціальний помічник для ветеранів війни, демобілізованих та їхніх сімей (включно із сім'ями загиблих), який діятиме на схожих умовах.

Право на забуття

Новий кодекс закріплює так зване "право на забуття" - механізм, який дозволяє людині вимагати видалення своїх особистих даних із публічного простору та пошукових систем.

Право вимагати знищити, приховати або прибрати з видачі пошуковиків інформацію можна буде у таких випадках:

- вона є неправдивою, застарілою або неповною;
- дані були зібрані та оприлюднені незаконно;
- інформація вже втратила суспільний інтерес, але її подальше перебування у відкритому доступі шкодить вашій репутації чи особистим правам.

Але закон залишає запобіжники. Видалити інформацію не вдасться, якщо вона:

- стосується посадовців та публічних осіб і пов'язана з виконанням їхніх робочих обов'язків чи суспільних функцій;
- захищена свободою думки та слова;
- має історичну чи наукову цінність;
- критично важлива для медицини;
- зберігається за законом.

Коли Рада фінально ухвалить новий Кодекс?

Поки що парламент підтримав нову редакцію Цивільного кодексу лише в першому читанні. Депутатам також подовжили час на підготовку до другого читання, щоб вони встигли внести свої правки.

Тому фінальний текст цього масивного документа на 803 сторінки ще може суттєво змінитися.

Якщо ж документ ухвалить в цілому та опублікують цього року, то оновлений Кодекс почне діяти вже з 1 січня 2027 року.

Нагадаємо, внесення проєкту нового Кодексу до Ради викликало шквал критики через декілька "суперечливих" норм. Зокрема, в документі [пропонували дозволити шлюб з 14 років](#) у разі вагітності жінки або народження дитини.

Зрештою проєкт документа вирішили переглянути перед першим читанням. У підсумку [з ухваленної парламентом редакції ця пропозиція зникла](#).

Не пропустіть головне! Підпишіться на наші оновлення в Google!

Або читайте нас там, де вам зручно!

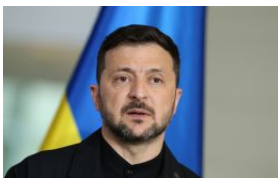
Більше по темі:

[Верховна рада](#)

[Розлучення](#)

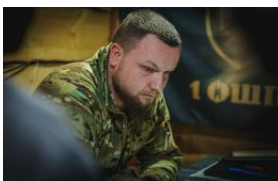
[Одруження](#)

НОВИНИ

Українські дрони можуть пролетіти на параді 9 травня у Москві, - Зеленський

АНАЛІТИКА

Катерина Гончарова
кореспондент РБК-Україна

"Жодна задача не варта безглуздої втрати людей": військові 1 ОШП про дрони і ціну перемоги

Новини України
Війна в Україні
Економіка
Світ
Надзвичайні події

ПОЛІТИКА

БІЗНЕС

Економіка
Фінанси
Авто
Tech
Енергетика

АНАЛІТИКА

Статті
Інтерв'ю
Точка зору

ЖИТТЯ

Гроші
Зміни
Освіта
Суспільство

РОЗВАГИ

Шоу бізнес
Поради
Гороскопи
Свята
Цікаве
Спорт

LIFESTYLE

Психологія
Їжа
Подорожі
Здорове життя
Мода та краса

[UA](#) | [EN](#) | [RU](#) РБК-УКРАЇНА

[Про компанію](#)
[Редакційна політика і стандарти](#)
[Як стати нашим автором](#)
[Правила користування](#)
[Правова інформація](#)
[Політика конфіденційності](#)
[Контакти](#)
[Команда](#)
[Вакансії в РБК-Україна](#)
[Розмістити рекламу](#)

Інформаційний портал «РБК-Україна» має тримовну версію (українську, російську та англійську), головна сторінка portalу - <https://www.rbc.ua>. Фотографії, зображення належать їх правласникам. Всі фотографії на Порталі, авторами яких є журналісти «РБК-Україна», розміщені на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 International. Редакція «РБК-Україна» може не поділяти точку зору авторів. Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості. За достовірність та зміст реклами відповідальність несе рекламодавець. Матеріали, позначені плашкою: «Прес-релізи», «Спецпроект», «Партнерський матеріал», «Promo», «Благодійність», «Резонанс» розміщуються на правах реклами і призначені, як правило, для осіб, які досягли 21-річного віку. «Новини компанії» - це інформаційний формат, що охоплює новини, події та оголошення, пов'язані з діяльністю компаній, базуються на пресрелізах, які випускають самі компанії, і за які редакція не несе відповідальність. Онлайн-медіа «РБК-Україна» призначене для осіб віком від 21 року.

